

Strategie komunitně vedeného místního rozvoje

MAS Regionu Poodří, z.s. v letech 2014–2020

Sociální vyloučení a boj s chudobou v území MAS

Výstup č. 1

Zhotovitel: MAS Regionu Poodří, z.s. Bartošovice

Konzultant: SMARV o.p.s., Kostelec u Holešova

2015

1 Struktura ohrožených a sociálně vyloučených skupin obyvatel území MAS Regionu Poodří

Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučení ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu.

Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Sociálně vyloučení lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti. S postupným propadem na dno přestává být zřejmé, co je původním důvodem propadu a co jeho následkem.

Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociálního vyloučení, a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Proto někdy bývá soužití na první pohled problematické. Návyky získané adaptací na život v sociálním vyloučení pak ale těmto lidem znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti, ztrácí (či ani nezískávají) hodnotové žebříčky středostavovského občana orientovaného na kariérní vzestup a úspěch. To je znovu a znovu uzavírá v pasti sociálního vyloučení. Z této pasti se lidé nedokáží dostat bez cizí pomoci.

Dohoda o partnerství nicméně definuje nejohroženější skupiny sociálním vyloučením a chudobou, jimiž jsou: nízkopříjmové skupiny obyvatel; dlouhodobě nezaměstnaní (opakovaně nezaměstnaní); v nepříznivé sociální situaci žijící rodiny, děti, mládež; osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách a v jejich okolí; lidé bez domova; senioři; osoby se zdravotním postižením; etnické menšiny (zejména Romové); osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách; osoby opouštějící ústavní zařízení nebo zařízení výkonu trestu.

Přestože sociální začleňování není problémem etnickým, je spojováno zejména s Romy, kteří jsou v České republice vzhledem na svou sociální situaci sociálním vyloučením nejvíce ohroženi (tvoří dle některých odhadů přibližně 3/4 osob ohrožených sociálním vyloučením).

Tabulka č. 1: Srovnání počtu osob hlásících se k romské národnosti ve sčítáních lidu v letech 2001 a 2011 na území okresu Nový Jičín

Město	Rok 2001	Rok 2011
Bílovec	101	14
Kopřivnice	55	6
Nový Jičín	160	16
Odry	14	11

Zdroj: ČSÚ, SLBD 2001 a 2011

V souvislosti s těmito údaji je zapotřebí si uvědomit, že při sčítání lidu si každý občan může sám a zcela svobodně zvolit, jakou národnost do formuláře uvede, nejsou zde k výběru žádné předem dané možnosti, mnoho Romů proto pravděpodobně uvádí českou (případně slovenskou nebo jinou) národnost. Údaje o počtu romských obyvatel ze sčítání proto naprosto neodpovídají skutečnosti a v reálu jsou samozřejmě několikanásobně vyšší.

Sociální vyloučení, chudoba a nezaměstnanost, jsou navzájem se ovlivňující jevy, které negativně ovlivňují socioekonomický růst regionů.

Tabulka č. 2: Nezaměstnanost dle regionů okresu Nový Jičín

rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (údaj k 31.08.)
Bílovecko	12,8	10,7	7,3	7,2	13,3	12,6	10,0	9,7	8,0	7,0
Frenštátsko	8,0	6,7	4,7	5,3	12,4	10,0	8,5	8,8	7,8	6,3
Kopřivnicko	11,4	8,7	5,1	5,8	13,8	10,8	8,3	8,6	7,4	6,8
Novojičínsko	11,1	9,1	6,2	7,0	11,7	10,5	8,7	8,0	7,6	6,9
Odersko	13,9	11,0	9,0	9,6	16,9	17,8	14,0	13,3	10,7	8,3

Zdroj: ČSÚ a měsíční statistická zpráva UP Nový Jičín

K 31. 8. 2014 byla míra nezaměstnanosti v celém okrese Nový Jičín na hodnotě 7,1 %.

1.1 Definice sociálně vyloučených lokalit

Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice (GAC, 2006) uvádí na území okresu Nový Jičín pouze jedno město, se sociálně vyloučenou lokalitou, a to **Nový Jičín**, neuvádí však k této lokalitě žádné bližší údaje.

Oproti tomu, Analýza sociálně vyloučených lokalit na území Moravskoslezského kraje (AUGUR, 2013) v novojičínském okrese identifikuje 2 obce s jednou nebo více sociálně vyloučených lokalit, kterými jsou dle této analýzy **Odry** a **Jakubčovice nad Odrou**. Z vlastních šetření můžeme hovořit o sociálně vyloučených lokalitách též ve **Velkých Albrechticích** a **Fulneku**.

Z těchto výše jmenovaných se město Odry v roce 2012 přihlásilo do náboru ke tříleté spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování, která začala v lednu 2013 a má probíhat do konce roku 2015. V roce 2013 v souvislosti se zahájením spolupráce v Odrách vznikla situační analýza (VÚPSV, 2013), která popisuje sociální vyloučení v tomto městě včetně jevů s ním spojených a jedná se pravděpodobně o nejpodrobnější mapování problematiky na Novojičínsku.

1.2 Doplnění sociálně vyloučených lokalit s definicí problémů ze strany obcí

Město Odry:

Na území města Odry je možné identifikovat celkem 10 lokalit, které jsou považovány za sociálně vyloučené, přestože míra tohoto vyloučení je zde různá – ve většině případů se nejedná o prostorové vyloučení (s výjimkou městských bytů v části Veselí), jde v podstatě bez

výjimky o jednotlivé domy spojené vždy s jednou adresou, převážně se vyskytující v běžné řadové zástavbě a nijak zásadně se neodlišující od okolních domů. Nelze ani hovořit o výskytu těchto domů po více počtech v jedné ulici. Pokud ano, jsou domy umístěny relativně daleko od sebe. Výjimku tvoří domy na ulici Hranická, kde se vyskytují čtyři a tři z nich jsou v těsné blízkosti.

Svou úlohu sehrává také fakt, že většina objektů (kromě Veselí a částečně 1. Máje 41) je v bezprostřední blízkosti centra města, tedy v dobré dostupnosti veřejných služeb. Město Odry je obcí s rozšířenou působností a nejen proto je vzhledem ke své velikosti velmi dobře vybaveno veřejnými institucemi a službami, jako je kontaktní pracoviště úřadu práce, nemocnice, ordinace praktických lékařů, pediatrů apod., služebnou městské i státní policie, mateřskou školou se čtyřmi pobočkami, dvěma základními školami a dokonce dvěma středními školami. Město je dostupné jak autobusovou, tak vlakovou dopravou.¹

Situační analýza uvádí, že v Odrách žije přibližně 300 Romů, z toho 180 z nich žije na adresách, které je možné považovat za potencionálně sociálně vyloučené lokality.

Některé problémy, se kterými se potýká město Odry:

- Dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost v okrese
- Relativně velké zastoupení osob s nedostatečnou kvalifikací, které nemohou najít zaměstnání v místních firmách a podnicích, případně zadlužení nezaměstnaní
- Absolventi základního vzdělávání (zejména ze sociokulturně znevýhodněného prostředí), kteří nenastupují na další vzdělávání nebo do učebních oborů, případně je velmi brzy opouští
- Absence učebních a maturitních oborů s uplatněním přímo ve městě nebo blízkém regionu
- Zadluženost části obyvatel a absence odborného sociálního poradenství v oblasti dluhů (dluhová poradna)
- Chybějící zařízení pro trávení volného času neorganizované mládeže (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež)

Naopak pozitivním momentem je vznik několika sociálních firem, které v Odrách a okolí zaměstnávají osoby s nízkou kvalifikací, nebo jinak obtížně uplatnitelné na trhu práce. V oblasti sociálního podnikání je zde možné i v budoucnu očekávat další rozvoj. Samotné město Odry aktuálně realizuje pracovní projekt „Žijí a pracují v Odrách“, v rámci kterého rekvalifikovalo a zaměstnalo několik místních Romů.

1

cit. Situační analýza - Zpráva o vybraných otázkách sociálního vyloučení a nástrojích sociálního začleňování v Odrách, VÚPSV, 2013

Obec Jakubčovice nad Odrou:

Analýza sociálně vyloučených lokalit v Moravskoslezském kraji z roku 2013 uvádí výskyt jedné sociálně vyloučené lokality v obci Jakubčovice nad Odrou. Analýza uvádí, že zde žije 5 -10 osob v soukromém rodinném domku odpojeném od vody i elektrické energie, částečně prostorově vyloučeném. Bohužel analýza neobsahuje žádné další relevantní informace, kromě drobné kriminality související s existencí lokality v obci a naopak nedostatečné pokrytí vhodnými sociálními službami.

Město Fulnek:

Město si definovalo ve své SWOT analýze ohrožení sociálním vyloučením jako jedno z hlavních slabých stránek rozvoje města. Fulnek trpí vysokým počtem nízkopříjmového obyvatelstva, lidí se základním vzděláním a vysokým počtem nezaměstnaných. Je definována slabá připravenost dětí ze sociálně slabších rodin, neexistence nízkoprahového centra a azylových domů. Velký výskyt opuštěných a chátrajících domů. Těž je problémem velký počet heren ve městě.

1.3 Opatření ve strategii MAS Regionu Poodří

Území MAS Regionu Poodří trpí strukturální chudobou a můžeme hovořit o znacích tzv. vnitřní periferie. Z aktuálně dostupných informací víme, že s obyvateli ohroženými sociálním vyloučením, žijícími na území MAS Regionu Poodří pracuje několik neziskových organizací (například Charita Nový Jičín, Charita Odry, Bunkr, o.p.s., Renarkon, o.p.s., Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, z.s., Salus, o.p.s. a jiné), některé sociální služby jsou také poskytovány samotnými městy. Víme však, že současné pokrytí sociálními službami (zejména službami sociální prevence) není dostačující, chybí větší kapacita služeb jako například odborné sociální poradenství, terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, nízkoprahová denní centra apod. Pro občany některých měst nebo obcí jsou tyto služby zatím zcela nedostupné.

V rámci tvorby SCLLD jsme dotazníkem oslovili obce, místní poskytovatele sociálních a komunitních služeb a podnikatele, abychom zjistili absorpční kapacitu a jejich plány pro další programové období.

2 Záměry pro sociální oblast a absorpční kapacita v regionu MAS Regionu Poodří

Z uvedené databáze záměrů oslovených partnerů v MAS Poodří vyplývá, že velká část z nich se do budoucna orientuje převážně na oblast registrovaných sociálních služeb – jejich vznik, nebo rozšiřování a další rozvoj. Nejvíce jsou zde zmiňovány služby pro seniory, dále pro zdravotně

postižené a rodiny (včetně poradenství v oblasti dluhů), případně služby na pomoc osobám bez přístřeší. Díky několika významným sociálním podnikatelům, je v regionu MAS Poodří možnost stavět na jejich několikaleté a úspěšné zkušenosti.

Dále partneři chtějí řešit oblast bydlení, nejčastěji se orientují na bydlení pro seniory (domy s pečovatelskou službou), dále je také zmiňováno startovací bydlení pro rodiny, nebo obecně sociální bydlení či rekonstrukce stávajícího bytového fondu.

V menší míře se mezi záměry také vyskytují vzdělávací aktivity (finanční gramotnost, vzdělávání pro venkovské obyvatelstvo, jazykové vzdělávání pro zdravotně postižené).

V databázi záměrů se také vyskytuje několik aktivit na podporu zaměstnanosti a podnikání, jako například výstavba zázemí pro sociální firmu, podnikatelský inkubátor, rekvalifikace, nebo poradenská činnost pro sociální firmy a jejich pracovníky (zde by zřejmě šlo spíše o odborné sociální poradenství).

Zcela ojedinělým je záměr v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality, zřídít pozici asistenta prevence kriminality (Spálov). Pro přehlednost jsou záměry označeny následujícími barvami.

Tabulka č. 3: Záměry pro sociální oblast a absorpční kapacita v regionu MAS Regionu Poodří

Bydlení	<ul style="list-style-type: none"> - Výstavba malometrážních nájemních bytů pro seniory (Obec Vražné) - Byty pro seniory a sociální byty (Obec Bernartice nad Odrou) - Sociální bydlení (Město Fulnek) - Výstavba startovacích bytů pro mladé (Městys Spálov) - Startovací byty pro mladé lidi (Obec Petřvald u NJ) - Rekonstrukce bytového fondu (Obec Kateřinice) - Výstavba domu s pečovatelskou službou, případně denní stacionář (Městys Spálov) - Bydlení pro seniory (Město Klimkovice) - Sociální bydlení (Obec Slatina) - Bydlení pro seniory (Obec Zbyslavice)
Sociální služby	<ul style="list-style-type: none"> - Centrum pro děti a mládež, volnočasový klub (Obec Heřmanice u Oder) - Komunitní aktivity k prevenci sociálního vyloučení ohrožených osob (Obec Vražné) - Odlehčovací služba v rámci domova pro seniory (Sociální zařízení města Bílovce) - Nízkoprahové komunitní centrum (Sociální zařízení města Bílovce) - Terénní programy - udržení stávající služby (Společně - Jekhetane Odry) - Sociálně aktivizační služby pro rodiny (Společně - Jekhetane Odry) - Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (Společně - Jekhetane Odry) - Občanská poradna (Společně - Jekhetane Odry) - Rozvoj Terénního programu do dalších lokalit, rozšíření týmu o nového pracovníka, navýšení kapacity Poradenských míst v Kopřivnici a Novém Jičíně (Renarkon Novojičínsko) - Rozšíření počtu lůžek (Domov pro seniory Petřvald) - Rozšíření terénní sociální služby (Domov pro seniory Petřvald) - denní centrum pro osoby bez přístřeší, noclehárna nebo azylový dům (Charita Odry) - Poradenství v oblasti finanční gramotnosti a prevence zadluženosti (Charita

	<p>Odry)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Denní stacionář pro seniory, osobní asistence, odlehčovací služby, volnočasové aktivity, terénní programy na zvýšení digitální gramotnosti seniorů (Charita Odry) - Nízkoprahové denní centrum pro děti a mládež, volnočasové aktivity, kluby (Charita Odry) - Komunitní aktivity k prevenci sociálního vyloučení ohrožených osob (Město Fulnek) - Rozšíření působnosti pečovatelské služby na další obce (Charita Studénka) - Výstavba nového domu pro seniory (Charita Studénka) - Poradenství: sociálně-právní, pracovní, dluhové (Obec Kateřinice) - Volnočasové aktivity pro mládež, rodiny s dětmi a seniory (Obec Kateřinice) - Zajištění zdravotnických pomůcek a vybavení pro dlouhodobě nemocné občany (polohovací lůžka, vozíky apod.) (Obec Kateřinice) - Terénní služby (pro seniory?) (Město Klimkovice) - Rekonstrukce domova pro seniory (Město Klimkovice) - Denní stacionář, terapeutické dílny, pomoc seniorům, poradenství (Město Studénka) - Rozšíření kapacity sociálně aktivizačních služeb pro rodiny (Klub Zvoneček Odry) - Vzdělávací programy pro venkovské obyvatelstvo, poradenství: sociálně-právní, pracovní, dluhové, hlídání dětí, seniorů, komunitně-sociální pracovník pro území, terénní programy na zvýšení digitální gramotnosti (Luboměř)
Zaměstnanost	<ul style="list-style-type: none"> - Výstavba provozní budovy sociální firmy (Stavzem, Vražné) - Permanentní poradenská činnost pro sociální firmy a jejich pracovníky (Ing. Tomáš G. Mikulík, Vzájemná důvěra Odry) - Pracovním uplatněním pro zdravotně postižené (SONS Nový Jičín) - Rekvalifikace (Obec Kateřinice) - Inkubátor pro podnikatele (Obec Slatina)
Vzdělávání a osvěta	<ul style="list-style-type: none"> - Vzdělávací programy pro venkovské obyvatelstvo (Obec Vražné) - Vzdělávací aktivity v oblasti finanční gramotnosti osob se zrakovým postižením (SONS Nový Jičín) - Prevence zadlužování, vzdělávací programy pro venkovské obyvatelstvo - Vzdělávací aktivity např. jazykové vzdělávání ZP (SONS Nový Jičín)
Ostatní	<ul style="list-style-type: none"> - Asistent prevence kriminality (Městys Spálov)

Zdroj: vlastní zpracování

Osoby sociálně vyloučené, ohrožené sociálním vyloučením, nebo žijící v chudobě samozřejmě žijí i v dalších městech MAS Regionu Poodří než postihly naše, krajské či celostátní analýzy. Častokrát se může jednat o jednotlivé rodiny nebo jednotlivé bytové domy v obcích a městech. Při přípravě této strategie (září 2014) jsme o jejich výskytu v jednotlivých (a zejména menších) obcích regionu neměli podrobnější informace. Je proto jistě příležitostí do budoucna sociální vyloučení a chudobu na území celé MAS Regionu Poodří podrobněji zmapovat.

Z výše uvedeného vyplývá záměr MAS Regionu Poodří reflektovat potřeby obyvatel svého regionu a skrze naši komunitně vedenou místní strategii podporovat socioekonomický rozvoj regionu a bojovat proti sociálnímu vyloučení a chudobě. Ve strategické části budou tyto záměry

ošetřeny zvláště díky specifickým cílům operačním programům OP Z „2.3 (SC 1) Zvýšit zapojení lokálních aktérů do řešení problémů nezaměstnanosti a sociálního začleňování ve venkovských oblastech“ a IROP „4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu.“

Zdroj:

Úřad vlády ČR, Odbor pro sociální začleňování, Oddělení lokálních koncepcí
srpen 2014